

LINHANTERINGEN PÅ NORDSJÖ N:0 4

Jonsson skriver att med tanke på vilken betydelse Hälsinglands linhantering hade är det en paradox att vi inte vet något om alla de människor som behandlade linet , från sådd till färdig produkt. Det finns få källor som presenterar de anonyma aktörerna. Antal skäktar och mängden av odlat lin i landskapet är okänt , men att många människor fick sin utkomst av linet är klarlagt.¹⁹ Utterström menar att ” under förra delen av 1800-talet övertog hemslöjden definitivt rollen som den ekonomiska politikens skötebarn ”. Både hus- och tjänstefolk utnyttjade sin lediga tid till hemslöjden , som utvecklades till näringsslöjd.²⁰ Här kan vi finna förklaringen till att bondgårdarna innehade gårds - och tjänstefolk som var skickliga i att behandla linet till en produkt , som gav möjligheter till kontanta medel och utbytesvaror. Skogen hade inget värde och spannmålen användes till utsäde , djurfoder och gårdens livsmedelsbehov.

Ågarna till Nordsjö N:0 4 1816-1920 , Jonas Ersson , Erik Jonsson och Jonas Ersson-Norell innehade ett halvt linberedningsverk vid Ränningsbäcken i Östansjö. Den andra halvan ägdes av släktingar på gården ”Svenses ”.²¹ Det tycks ha varit en sk. Bromansk linskäkt. Skäkten är riven , men påminner om den som finns på bilaga 2.

En skäkt som det finns rester av och ligger i byn Bogården. Kortet är taget 1950.²²

1848 skriver Brita ; " arbete med lin är mödosamt ". Sedan räknar hon upp olika arbetsmoment.

" 1. Rifvning af åkern 2 a`3 dagar , en person , man eller qwinna kan hina 50 a`70 steg på dagen.

2. Strykning en vecka att dra borrt knopen.

3. Rötning 12 a`14 dagar efter vattnets beskaffenhet , om det är varmt vattnas fort , om steget sjunker är det tillräckligt vattnadt.

4. Torkning på gärdesgårdar några veckor eller härsor.

5. Klappning mansgöra , skäcktning Adventd.

6. Häckling , spinning , wäfnad , de som hastigare få linberedningen färdig börja spina 20 a`30 härfvor redan före Juhl och spinningen allmänt 20:de dag och räcker ända till Påsk. Byarne Mörtsjö och Snten börja tidigt."²³ Här får vi en god inblick i

linberedningens olika moment. Karin Haglund bekräftar att kvinnorna plockade fram spinnrocken efter trettonhelgen och med 20:de menade Brita nog Knutdagen , trettonde januari , tjugo dagar efter jul.²⁴ Gårdens människor levde och arbetade med linet året runt. Januari och februari användes till häckling , spinning , vävning och marknadsbesök. Mars och april spinning , vävning , blekning av garn och väv och inköp av linfrö. I maj förbereddes svalen inför sådden. Maj och juni inföll sådden. I juli blommade linet .Flera källor vittnar om att det var den vackraste syn man kunde tänka sig när hela bygden var färgad himmelsblå. Augusti , september och oktober rivning och rötning. Oktober och november klappning och skäcktning. I december började häcklingen.²⁵

SÄDDEN

Lin såddes på sk. svaljord , vilket innebar att grödan tidigare varit hö eller bete. Den sk. segsvalen plöjdes på hösten , för att våren efter harvas och sladdas (jämnas till) innan linet såddes. Man gödslade inte , men aska användes , eftersom man dels vill undvika ogräs och dels risken att få ett för grovt lin. Linåkern skulle förberedas lika noggrant som ett trädgårdsland. Man ville ha "linkorsvär" när sådden skulle ske. Lugnt väder så att det lätta linfröet inte blåste iväg. Dessa sysslor utförde i allmänhet männen.²⁶ På gården sådde man mellan en knapp tunna till 1½ tunna linfrö. Frank påvisar två tunnor och Törnfeldt 1-1½.

Sådden av svalarna varierade från fyra till sju.²⁷ Ibland står "gammelfrö" och då har jag tolkat det som eget frö. Annars köpte man troligtvis sitt frö hos de lokala handlarna. I "Utomsbogen" fanns två P.Eriksson i Bogården och H. Karlsson i Mörtsjö. I Sveriges handelskalender från 1869 står " de inom socknen boende handlarna afsätta i större och mindre partier ortens produkter såsom väfnader ,garn , tråd , lin m.m. " Det verkar ha varit vanligt att man var skyldig för fröet och efter linskördens reglerade man sina skulder.²⁸ Tiden för linsådden inträffade vid häggens blomning och att det var den sista gröda man sådde tillsammans med potatisen. På gården odlades mellan 1848-1870 höstråg, korn , havre , ärtor , potatis , rovor, lin och hö. Under samma period odlades i Arbrå och Undersviks socknar höstråg, vårvete, korn , blandsäd , havre , ärtor , potatis , rovor , kål , kålrötter , lin och hö. Det tidigaste datumet för linsådd som jag har funnit är femtonde maj och det senaste andra juni.²⁹

VÄXTTIDEN

Varje vår stoppade man en träpinne i en myrstack. Så långt som myrorna klättrade upp, så långt lin skulle man få skörda. Några längder har inte Brita antecknat , däremot myrstacksbesöken med barnen Pehr , Mårten och Ingrid och barnbarnen Carin , Brita och Margta. Några exempel från Britas anteckningar;

4/7 1850 " Linet vackert uppkommit , men lidit af regnet."

6/8 1850 " Linet mindre än vanligt , ej heller moget ."

2/7 1864 " Linet vackert uppkommit ."

10/10 1864 " Mycket regn , kallt , mognaden fördröjd. "

7/7 1870 " Jämt , frodigt. I Mörtsjö skadat av hagel ."³⁰

Jag har läst kronofogdeberättelserna från 1840-1917 , där länsmannen i Arbrå lämnat tre årliga växtrapporter från Arbrå - och Undersviks socknar. Britas anteckningar överensstämmer i stort med kronofogdeberättelserna men dessa är också mycket utförligare.³¹ Det sägs att det skulle ha varit några nödår under 1860- talet i Hälsingland. 1864 verkar ha varit ett dåligt linår för gården p.g.a kall väderlek och 1869 likaså , men då var orsaken torka. Inga minderåriga barn har dött på gården förrän 1877 när Jonas Ersson-Norells första barn dör , ett år gammalt. Även om skörden har blivit sämre vissa år så verkar man trots allt ha skördat lin varje år. Från 1876 och framåt verkar det som linproduktionen gått nedåt i Arbrå - och Undersviks socknar .

Andra januari 1889 skriver länsmannen Arvid Delin i Arbrå till kronofogde P.O. Bergh ; " Berättelse om landtbrukets och näringarnas tillväxt och förkofran 1888. Under senaste året har linet börjat att odlas mera än för några år sedan , till stor båtad för den fattigare qvinnligare befolkningen som derigenom erhåller arbetsförtjänst.³² "

RIVNING

Att skörda linet kallades för rivning. Här råder flera bud. Vissa källor uppgiver att linet i Hälsingland revs oftast när det var grönt p.g.a frostrisken. Brita skriver inget om färgen på linet vid skörden. Däremot tiden , från artonde augusti till tjugofemte september.³³ Hela linplantan användes från rot till linknoppen. Detta moment var arbetskrävande. Ett nävtag kallades för "fittja" och man räknade med 15-20 "fittjar" i en rök lin. En rök var lämplig att ta till skäkten och motsvarade en sädesskyl. Skörden på gården pendlade mellan 400-550 rökar lin."³⁴

STRYKNING

Rökarna kördes till strykladan , där knopparna avlägsnades. Brita uppger att momentet tog en vecka. Ladan var byggd i två våningar och var 10 m lång och 4 m bred. På den övre våningen fanns sk. linstråkar , som bestod av trästativ med stora järnkammar. Två män satt mitt emot varandra och strök av knoppen växelvis. (se bilaga 3A) Kvinnorna band sedan ihop linet till kärvar igen. Mellan 50-60 rökar per dag avverkades på gården. Linknopparna breddes ut på torkskullen och torkades. Det linfrö som inte användes till utsäde , togs om hand till linfrövälling och blandades i den sk. " sörspan " , som för mig verkar ha varit ett kraftfoder. Brita skriver om "sörspan " som bestod bla. av linknoppar, agnar, löv , och enris och denna åt korna dagligen under vintern. Att koka "sörspan" verkar ha varit ett ständigt passande för kvinnorna.³⁵

RÖTNING

I Hälsingland var det vanligast med vattenrötning. Än idag talar vi i Nordsjö om linvägar. Nordsjö N:0 4 delade sin linväg ner till Bysjön med Nordsjö N:0 3. Rötningen skedde mellan sista dagarna i augusti till tjugonde september. Nere vid sjön fanns stora träflakar, där linet lades för att sedan nedsänkas i vattnet. Linet lades varvsvis till 6-7 dm :s höjd.

Stänger lades över kärvarna och bands fast med björkvidjor eller rep. Sedan stakade man ut och ankrade fast flakarna i störrar. Sjunktimmer användes till tyngder , därför att linet ville flyta upp under rötningsprocessen. Brita skriver att processen tog tolv till fjorton dagar. Andra uppger tre veckor och fem till fjorton dagar. Vid slutet av rötningsperioden kontrollerades linet varje dag och färgen skulle vara gulgrön. Man tog några strån och gnuggade dem för att urskilja om fibern skilde sig ifrån strået . (se bilaga 3B) Mina sageskvinnor berättade , att det krävdes stor skicklighet och känsla för att avgöra rätt tidpunkt. Om rötningen fick gå för långt gick allt lin till spillo.³⁶ Brita skriver om Erik Jonsson som var torpare på Nordsjö N:0 4 under perioden och var gårdsfolket behjälplig med rötningsmomentet.³⁷ Rötningsprocessen verkar ha skett på olika sätt i olika byar och det var vanligt att människorna som lejdes betalades med lin och livsmedel.³⁸

TORKNING

På Nordsjö N:0 4 verkar det inte ha funnits fasta linhärsor , utan vissa år torkades linet på härsor och ibland på gärdesgårdar. Enligt Britas anteckningar verkar det ha varit vanligast med härsor. Arbetet var tungt och kladdigt. Efter några dagar vändes linet , dels för att torka och blekna jämnare och dels för att jordrester skulle ramla ur. En sk. bröstduk användes. Denna bestod av skinn och fungerade som ett stort förkläde.³⁹

KLAPPNING

När linet var torrt började man med klappningen , som inföll omkring fyra veckor efter rötningen. Klappningen var en svår procedur , eftersom den krävde exakthet. För lite så blev skäktningen svår , för mycket och linet kunde gå av. God tillgång på vatten var ett måste. Klappningen , som var ett tungt arbete , utfördes mest av män. Skäkten bestod av en timmerbyggnad med två våningar. På nedre våningen fanns klappen eller stampen. Rökarna placerades på en stor stenhäll och det gällde att rotera röken så att samtliga stjälkar bearbetades av den stora klubban av trä.⁴⁰

SKÄKTNING

Denna procedur utfördes av kvinnor. I alla byar fanns skäktkunniga som lejdes . Om linet var långt var det lättast att skäkta. Eva Eriksson berättade , att skäktning var en mycket farlig arbetsuppgift och att dammet var besvärande. Hon är själv rädd för skäkten .

"Man delade linkärvarna i mindre enheter "hällor" ." ⁴¹ Skäkthjulen på övre våningen kallades svärmar. "Hällorna " sattes in i den snabbt roterande svärmen , där agnar och sk. skakungar sorterades bort. De som skäktade satt på golvet med ben och fötter nedsänkta i en fördjupning i golvet. De färdigskäktade "hällorna" bands ihop på mitten med lin till "knippor" och tullen virades ihop till en knut i toppen. Den som sedan skulle häckla såg vad som var tull och rot. Unga flickor kom till skäkten för att få "brulin" , som de senare skulle häckla och spinna till sina bröllop. Edit Simas har sitt "brulin" kvar som hon fick av mormor Anna-Carin.⁴² Skakungar användes också som isolering i väggar och golv. Alla våra golv , tak och väggar har varit fulla av sådana.

Skäktningen kunde pågå ända fram till advent enligt Brita. 1864 , som hade en mycket kall och regnig höst skäktade man till andra december . " Sista skäckten gått i år." Det färdigskäktade linet mättes i lisspund. Vissa gårdar sålde sitt lin efter skäktningsmomentet. De som skäktade åt Nordsjö N:0 4 var torparhustrun Anna , pigorna Ella och Margareta och en kvinna som kallas " Skäkt Carin ". Vem denna kvinna var har varit omöjligt för mig att utröna. Det fanns mängder av kvinnor med namnet Carin runt om i byarna.⁴³

HÄCKLING , SPINNING OCH VÄVNING

Vid detta moment användes häcklor. (se bilaga 4) På gården finns häcklor kvar , en med bomärke. Nordsjö N:0 4 hade en trekant som bomärke. Linet kammades genom häcklan och det var viktigt att både linet och häcklan vara torra , så att inte linet fastnade.

Ladugården var en vanlig plats för häcklingsmomentet. Man använde grov -, mellan - och finhäckel. Olika kvaliteter framställdes , det grövsta sk. tullto , sedan mellanto och sist finto. Efter detta återstod den glänsande lintågan. Grovto spanns till garn som användes bla. till madrasser , grova handdukar och säckväv. Den grova väven kallades buldan och det var den som var den mest efterfrågade kvaliteten av linhandlarna. Olika källor uppger att man fick spinna i sex dagar för att kunna väva en dag , när det gällde garn till buldan. Den finare väven tog längre tid att väva. Mellanto gav garn till finare handdukar och underlakan. Av finto framställdes örngott, överlakan , dukar , förningspåsar , bårband m.m. Linet spanns till varp eller sk. ränning som man säger i Arbrå. Det finaste garnet användes till dräll - och damastdukar. På gården fanns en damastvävstol , som har en annan konstruktion än en vanlig vävstol. Att väva damast ansågs som oerhört krävande och det var inte många väverskor som behärskade tekniken.

Ett mått på en spinnerskas skicklighet var att en linhärva på 18 a`20 passmor skulle kunna dras genom en vigselring.⁴⁴ Att väva gårdens behov sköttes av bondhustrur och pigor. Karin Haglund uppger att i Järvsö socken var det vanligt med pigor från Jämtland. Gårdens folk koncentrerade sig på linet medan de jämtländska pigorna sysslade med ullhantering. Kvinnorna verkar allena ha skött om spinning och vävning på gården. I Delsbos -, Bjuråkers -, och Norrbos socknar fanns det män som deltog i dessa traditionellt kvinnliga sysslor. Jonsson häpnar också över produktionen. En gårdsägare kunde leverera 1000-2000 alnar lärft årligen , alltså 600-1200 m , till Dahlboms handelshus. Festdukar , som drälldukar , Arbrå-drällen kallades ” Strålände citron ” , vävdes ofta på beställning av duktiga väverskor i byarna , ofta torparhustrur. Dessa dukvävar krävde flera skaft dvs. trampor , och hade komplicerade upphängningsanordningar till vävstolarna. Sådan vävutrustning krävde stor skicklighet av brukarna. Vävkunskaperna förmedlades från generation till generation. Sina vävnotor höll man hemliga för utomstående. Torparhustrunen fick råvaran av bönderna och betalningen var dagsverken på gårdarna. Uppgifter visar att Arbrå väverskor erhöll beställningar från andra socknar. Det gällde att få garn och tyger färdiga så att man hann bleka dem på den sista snön.⁴⁵ Brita skriver femte september 1869 att Pehr Ersson hämtat bårbanden. Dessa band var vävda av lin och användes till att sänka ned kistorna med vid begravning. Bårbanden brukade förvaras i en gård och man hämtade dem före begravningen.⁴⁶

LINTEXTILIER OCH REDSKAP PÅ GÅRDEN.

Erik Jonssons bouppteckning (1864) visar att linet tillsammans med ullen var den mest betydande textilien. Erik blev bara 47 år , medan Jonas Ersson och Jonas Ersson-Norell uppnådde en ålder av 78 respektive 75 år. 1864 fanns : 14 lakan , 12 kuddar , 8 täcken , 8 madrasser , 6 större dukar , 9 mindre dukar , 13 par långa gardiner , 4 handkläden , 38 handdukar , 100 alnar lärft , kläder , bårband , en knyppeledyna , 2 vävstolar , vävskedar , ett spolredskap , 4 spinnrockar , 4 häcklor , 94 rökar oskättat lin , 7 kubikfot linfrö , 10 kubikfot skakungar , en linstråke och en halv del i en skäkt. Bouppteckningen är gjord den tjugooåttonde december , så allt lin har inte blivit skäktat. Efter Eriks död sitter änkan Margareta i orubbat bo.

Svärföräldrarna Jonas och Brita bor kvar på gården på sk. undantag. Vid makens död 1874 är Brita 83 år och det är tänkbart att man givit bort en hel del ur bohaget till sina barn och barnbarn. Bouppteckningen upptar följande saker anknytna till lin ; 2 täcken , 6 kuddar , 5 finare lakan , 2 grövre lakan , 8 kuddvar , 4 lufter gardiner , 4 linnerullgardiner , 8 större dukar , 4 mindre dukar , kläder , knypeldyna , spinnrock , 2 linstråkar , vävskedar , vävstol och spolredskap. Bouppteckningen efter Jonas Ersson -Norell 1925 är gjord sju år efter han lämnat över gården till sonen Eric. Följande saker står upptagna ; 10 madrasser , 60 lakan , 60 örngott , 20 kuddar , 7 täcken , 3 överdrag , 4 handkläden , 16 linnedukar , 15 servietter , 6 lufter gardiner , 48 handdukar , 10 dukar , 5 mindre dukar , kläder , spinnrock , vävstol och en halv del i skäkt. Bomullen konkurrerade ut linet som klädestextil i slutet av 1800-talet. Mina informanter berättade, att lärften sydde man finare handdukar och skjortor av. Edit Simas har precis vävt klart gardiner , vars mönster kommer från Nordsjö N:0 4. Gardinerna har varit upphängda i "Brystugukammarn".⁴⁷

TJÄNSTEFOLKSSITUATIONEN

Under denna rubrik ska jag jämföra tjänstefolkets antal med de uppgifter jag funnit i litteraturen. Än idag kallar vi våra rum efter de gamla benämningarna, "översalen" , "pigkammarn" , "drängkammarn" " brygstuga " m.m. Gårdens bostadsyta är 310 m² och man förstår att rummen behövdes för under den undersökta perioden bodde det mellan 18 och 25 personer på gården. För att kunna överblicka mängden av tjänstefolk har jag läst husförhålls- och mantalslängder. Att felskrivningar gjorts får vi ta med i beräkningen. Som Börje Harnesk har visat innehåller befolkningsstatistiken många oklarheter när det gäller registreringen av tjänstefolk. Sedan är det också svårt att utröna hur stor del av de registrerade som arbetade som piga och dräng på heltid. De norrländska bönderna hade mindre tjänstefolk än bönder i mellersta och södra Sverige. Det som är intressant att notera är att hälsingebönderna hade relativt mycket tjänstefolk jämfört med övriga Norrland.⁴⁸ Mellan åren 1816-1874 hade gården i genomsnitt 1,8 personer anställda. 1876 ökar tjänstefolket så att en dräng ständigt finns på gården. Ersson-Norell var nämndeman vilket innebar att han ofta var borta från gården. Tjänstefolket var rörligt . En del stannade bara ett år , medan andra hade en tjänstetid på två till fyrtio år. Pigorna har dominerat, vilket stämmer med Harnesks och Jonssons erfarenheter.

Den sparsamma förekomsten av drängar var ett generellt fenomen vid denna tid och hade inte endast att göra med behovet av kvinnokraften för linets produkter.⁴⁹ Under åren 1817-1835 föds Britas och Jonas nio barn. De tre äldsta är söner , sedan följer tre döttrar , två söner och en dotter. Från 1847 står de två yngsta sönerna Pehr, sjutton år och Mårten fjorton år, upptagna som drängar. De flyttar 1853. Jag har inte räknat med dem i statistiken.⁵⁰ Eric Jonssons och Margareta Svendotters fem barn föds mellan 1841-1855. Först två döttrar , två söner och till sist en dotter. Alla barnen på gården bidrog till att arbetskraften fanns tillgänglig vid arbetsintensiva perioder , som t.ex. vid linskörd.⁵¹ Norrbo socken visar 1,5 anställda per hushåll , lika som Bollnäs och Underviks socknar. Bjuråker och Delsbo har mellan 1,8 och 2 per hushåll. Dals härad i Östergötland uppvisar mellan 2,1 och 2,2. Däremot Nätra och Sidensjö i Ångermanland uppvisar mellan 1,1 och 1,3 , trots att de var betydelsefulla linsocknar. Linnetillverkningen i såg är inte ett kriterium för hur mycket tjänstefolk man hade. Boskapsskötseln var också en viktig näring , som sköttes av kvinnorna.⁵²

År 1900 bodde i Nordsjö 184 personer. 24 gifta par , en änking , 6 änkor , 45 ogifta män , 36 ogifta kvinnor och 48 minderåriga barn. Idag bor det 50 personer där , varav 9 barn.⁵³ Bouppteckningarna påvisar också en halv del i en husbehovssåg , redskap , kor, grisar , får , getter , hästar , både ston och vallacker , åkfordon m.m. Eftersom så gott som allt tillverkades på gården till människornas dagliga behov behövdes många händer för att alla sysslor skulle hinnas med. Barnen fick tidigt var med vid de vuxnas sida och på så sätt ta del av gårdens olika sysslor.⁵⁴

LINETS AVYTTRINGSMÖJLIGHETER

Vad hade nu gårdens ägare för möjligheter att avyttra sitt lin ? Ett stort problem för mig har varit uppskattningen av skörden. Eftersom den uppodlade marken var runt två hektar är det svårt för oss nutidsmänniskor att göra jämförelser med dagens sådd och skörd.

Skörden på 400-550 rökar årligen säger inte heller mycket om omfattningen av det skäktade linet. Hur många alnar väv fick man ut av en rök lin? Ingen av mina källor har kunnat hjälpt mig med uppgiften. Ingen skatt betalades för linskäktarna och garn och väv som såldes direkt av bönderna, utan mellanhänder, noterades inte av någon myndighet.⁵⁵ Mina informanter säger att man köpte silver för de pengar man fick för linet. Linåker lika med silveråker. Det var svårt att få loss kontanta medel och silver ansågs som en säkerhet att äga. Bouppteckningarna visar på en del silver, så som ringar, tumlare, bägare, teskedar, bestick och fickur. Värderingen av silvret har varit svårt att göra, eftersom jag saknat jämförande material från andra gårdar.⁵⁶ Brita skriver om "Distingen", som var en marknad i Uppsala. Den inträffade på Disa-dagen, den tredje februari. Far Jonas och söner Eric och Jonas for till "Distingen" under flera år tillsammans med andra gårdsägare i byarna. Bl.a. husbonden "Oppigårds-Pehr" på Nordsjö N:0 1. I februari hade kvinnorna hunnit med spinning och en del vävning. Många bönder for på marknader samtidigt som de också avyttrade linet hos de lokala handlarna. Som tidigare nämnts skulle skulder regleras hos handlaren, sedan man skördat linet. Byteshandel kunde också förekomma. Handlaren fick lin och gårdens folk produkter som de inte kunde tillverka själva t.ex. socker, salt, kryddor och snus. Jonsson visar att flera husbönder i Delsboområdet kom i en beroendeställning till linhandlaren. Man blev skyldiga för mycket och skulderna växte. Linet användes till att tillverka tömmar, rep, segel, isoleringsmaterial, säckväv, väv i olika kvaliteter, garn och sytråd. Det verkar ha varit lätt för odlare, spinnerskor och väverskor att avyttra sina produkter, eftersom handlarna många gånger haft svårt att få tag på tillräckliga mängder.⁵⁷ Lokala marknader var Luciemäss-marknaden i Järvsö, som tillkom i början av 1800-talet. I Ljusdal hölls marknad elfte juli och nionde december. I Hudiksvall åttonde till elfte januari. Britas anteckningar berättar endast om "Distingen" och Järvsö. Edit Simas berättade om morfar Jonas, som kom hem från Stockholm med en hatt till sin äldsta dotter Carin. Mormor Anna-Carin brände upp grannlåten i vedspisen.⁵⁸ Tjänste folket hade också möjlighet att sälja egna produkter för att tjäna extra. Jonsson tar upp flera exempel, där pigor sålde garn och väv genom ombud t.ex. en husbonde. Omfattningen av denna verksamhet är osäker, eftersom så få registrerades.⁵⁹ Jag har inte funnit någon information om hur pigorna på Nordsjö N:0 4 kunde förfara med sin fritid. Kanske möjligheten fanns att spinna och väva till extra förtjänster.

Det är också svårt att beräkna hur mycket lin , som stannade kvar på gården i form av kläder och andra textilier. Med så stort hushåll som mellan 18 och 25 personer måste åtskilliga alnar väv gått åt till att endast klä upp alla.

SAMMANFATTNING

När jag nu närmar mig slutet på arbetet ser jag nya möjligheter , att fortsätta söka efter mer kunskap om gården Nordsjö N:O 4:s linhantering. Framför allt att försöka jämföra med andra gårdar med lika geografiska förhållanden och att undersöka om linhandlarnas affärer i "Utomsbogen" finns registrerade. Att linet gav människorna boende på Nordsjö N:O 4 , både husfolk och lejd arbetskraft, arbete är helt klart. Man arbetade med linet från frö till färdig produkt. Linet bearbetades av båda könen , men kvinnorna var i majoritet. Skörden under undersökningsperioden är relativt jämn förutom de år när väderleken varit besvärlig. Kronofogdeberättelserna berättar att linhanteringen minskade i västra Hälsingland från 1876 och framåt , men man verkar trots detta ha skördat lin varje år på gården. Mängden skördat lin är svårt att uppskatta och sedan omvandla dessa rökar till garn. Kunnande och yrkesskickligheten med denna viktiga gröda fick man genom den äldre generationen. Barnen började tidigt att hjälpa till och sätta sig in i linhanterings många och arbetskrävande moment . Flera av momenten krävde specialistkunskap, t.ex. rötning och skäkning. Alla linbyggnader , redskap och handaslöjds alster visar att linet var en viktig gröda och gav många möjligheten att få utkomster. Människorna levde med linet året runt. Sådden inföll i maj och skörden i augusti eller september. Hela hösten gick åt till att förbereda linet inför skäkningen. Denna procedur kunde vissa år räcka ända fram till advent. Sedan återstod häckling och spinning innan linet var färdigt till sytråd , garn eller väv. Handaslöjdsskickligheten gick från generation till generation. Gårdarnas egna vävbehov sköttes av bondhustrur , döttrar och pigor. Det var vanligt att lämna bort beställningar på större drälldukar , ofta till torparhustrur. De fick råvaran och gjorde ofta dagsverken tillbaka. Denna hemindustri gjorde det möjligt för många att erhålla kontanta medel eller tillgång till bytesvaror. Källorna uppvisar stora kvantiteter garn och väv som hushållen var mäktiga att producera. Tjänstefolket på gården uppgick till jämförande siffror med Bjuråker och Delsbo socknar. Jonsson påvisar att linnetillverkningen i sig inte är ett kriterium för hur mycket tjänstefolk man hade. Under perioden har det bott mellan 18 och 25 personer på gården , så livsmedel - och textilåtgången har varit stor. Vissa gårdar sålde sitt lin direkt efter skäkningen. Några belegg för att gårdens ägare gjorde så har jag inte funnit .

Däremot marknadsbesök " Distingen " i Uppsala tredje februari och Luciemäss-marknad i Järvsö , som tillkom i början av 1800-talet. Det är svårt att uppskatta hur mycket garn och väv man kunde sälja. Sådana produkter , som såldes direkt av bönderna noterades inte av någon myndighet. Linet användes till att tillverka tömmar , rep , segel , isoleringsmaterial , säckväv , väv i olika kvalitéer , garn och sytråd. Det var vanligt att man handlade på kredit och sedan vid skörden reglerade man sina skulder. Många for både på marknader och sålde till den lokale linhandlaren.

All den kunnighet som dessa människor utövade året runt med linet är nu snart en saga all. Det finns inte många kvar , som kan berätta och föra lintraditionen vidare . Om EU-satsningen lyckas blir det nog i stordriftens linje .